

svojich nadšencov (František Musil, Vilma Musilová, Michal Kopčan, Karol Rakušan, Oskar Jeleň a i.) a ich vlastné školy (napr. Pedagogický seminár v Trnave, Pokusná meštianska škola v Trnave, Pokusná meštianska škola v Malackách), ako aj nové koncepcie (Za novú pedagogiku a výchovu). Slovenskí učitelia úzko a intenzívne spolupracovali v tomto smere s českými a moravskými pedagógmi.

Publikácia *Dějiny pedagogiky* prináša základný prehľad historických poznatkov k vybraným témam, aj keď v niektorých prípadoch mohli autori predložený text viac rozpracovať a spresniť. Určitým nedostatkom sa javí aj to, že text je bez akejkoľvek obrazovej prílohy. Výhodou je však to, že súčasťou takmer každej kapitoly je textová analýza, ktorá dáva čitateľovi priestor pre oboznámenie sa s časťami originálnych textov (Všeobecná porada o náprave vecí ľudských, Úvahy o výchove, Emil alebo o výchove a pod.).

Eduard Lukáč

Gary D. Fenstermacher, Jonas F. Soltis: Vyučovacie štýly učiteľů

Praha : Portál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367-471-7

Publikácia *Vyučovacie štýly učiteľov* od amerických pedagógov *Garyho D. Fenstermachera* (profesora na Universty of Michigan v Ann Arbor) a *Jonasa F. Soltisa* (profesora na Columbia University v New Yorku) je cenným príspevkom k poznaniu špecifik učiteľskej profesie. Učiteľská profesia ako povolanie a zamestnanie je niečo mimoriadne, keďže obohacuje nielen naše životy, ale aj životy druhých. Učiteľovi zveruje celý národ najcennejšie hodnoty, aké vôbec má: deti a dorast – svoju budúcnosť.

Publikácia je určená rôznym čitateľom. Učitelia a študenti učiteľstva ju môžu využiť ako učebný materiál, zdroj informácií zo školského života, pre oboznámenie sa s niektorými špecifikami povolania. Publikácia je rozdelená do siedmich kapitol a rozoberá rôzne vyučovacie štýly učiteľov.

Prvá kapitola: *Vyučovacie štýly* je venovaná všeobecnému úvodu do problematiky. Cieľom autorov je podnietiť naše myslenie o rolách učiteľa, ukázať náš pohľad na odlišné, no zároveň účinné spôsoby, ako učitelia vyučujú. Tieto odlišné spôsoby môžeme – podľa autorov – vidieť na príklade troch učiteliek – Evy, Kristíny a Lenky. Učiteľka Eva sa snaží čo najefektívnejšie odovzdať žiakom vedomosti a spôsobilosti. Kristína sa zase snaží rozvíjať osobnosť svojich zverencov ich zapájaním do zmysluplných zážitkových aktivít, ktoré súvisia s ich životom. A napokon učiteľka Lenka, ktorá sa snaží o to, aby žiaci porozumeli spôsobom, ktorými sa pokúšame nájsť zmysel života, ktorý nás obklopuje. Prostredníctvom príkladov týchto troch učiteliek nás autori vedú k tomu, aby sa čitatelia zastavili a zamysleli nad rolou učiteľa,

cieľmi, ktoré chcú vo vyučovaní dosiahnuť, ale aby taktiež sami uvažovali a odpovedali na otázku, čo je to vyučovací štýl. Definíciu vyučovacieho štýlu totiž v knihe nenájdeme.

Túto skutočnosť pokladám na jednej strane za podnetnú, keďže v tomto prípade čitateľa nie sú len pasívnymi prijímateľmi informácií. Na druhej strane je voľba „utajenia informácie“ problematická, pretože nie každý čitateľ (zvlášť študent) si odpovie na túto otázku správne. Môže sa preto stať, že nadobudne o vyučovacom štýle nepresnú predstavu.

Autori rozdelili vyučovacie štýly do troch druhov, pričom každý vyučovací štýl reprezentuje už spomínaná učiteľka. Učiteľka Eva je reprezentantkou *exekutívneho štýlu*, ktorý chápe učiteľa ako manažéra zložitých vyučovacích procesov. Učiteľka Kristína je zase zástupkyňou *facilitačného štýlu*, ktorý sa pozerá na učiteľa ako na facilitátora, empatickú osobu, ktorá pomáha žiakom rozvíjať ich osobnosť a dosahovať vysokú úroveň sebaaktualizácie a seba-poznania. Príkladom tretieho, *liberálneho štýlu* je učiteľka Lenka. V tomto štýle je učiteľ osoba, ktorá oslobodzuje myseľ žiakov, zasväčuje ich do rôznych spôsobov ľudského poznávania a pomáha im stať sa vyváženými a morálne hodnotnými ľudskými bytosťami. Exekutívnemu, facilitačnému a liberálnemu štýlu sú venované samostatné kapitoly, v ktorých autori rozoberajú ich podstatu, znaky a historické korene. Všetky tieto štýly opisujú autori vecne, nie je jeden lepší než druhý alebo tretí. Pre možnosť komparácie jednotlivých štýlov autori stanovili prostriedok, tzv. spoločný rámec. Tento rámec sa skladá z piatich zložiek, ktoré sa viažu na osobnosť učiteľa a ovplyvňujú vyučovací proces. Sú to: 1. vyučovacie metódy, 2. vlastnosti a potreby žiakov, 3. učiteľove znalosti učiva, 4. ciele vyučovania a po 5. vzťahy a interakcia medzi učiteľom a žiakmi. Vysvetleniu a objasneniu jednotlivých zložiek spoločného rámca v akronyme MŽUCI (metódy, žiaci, učivo, ciele, interakcia) a jeho využitiu je venovaný záver prvej kapitoly. Tento rámec slúži nielen na porovnanie jednotlivých štýlov, ale aj ako základ pre sebareflexiu.

Druhá kapitola publikácie s názvom *Exekutívny štýl vyučovania* je venovaná čisto exekutívnemu vyučovaciemu štýlu. Každý, kto si prečíta túto kapitolu, získa zhutnený prehľad, obraz o tomto štýle. Zistí, že exekutívny štýl najviac zdôrazňuje metódy a učivo. Oveľa menší dôraz je kladený na vnímanie potrieb žiakov, stanovovanie cieľov a rozvíjanie priateľských vzťahov so žiakmi. Znalosti sú považované za objektívne informácie, ktorých podávanie je úlohou učiteľa. Učiteľ tu funguje ako akýsi doručovateľ. Silná stránka exekutívneho štýlu je to, že poskytuje zrozumiteľné a priamočiare prostriedky k preneseniu poznatkov od zdroja k žiakovi.

V tretej kapitole *Facilitačný vyučovací štýl* autori rozoberajú podstatu, znaky a historický pôvod facilitačného štýlu. Dominantné pre tento štýl sú vlastnosti a potreby žiakov, ako aj vzťahy a interakcia medzi učiteľom

a žiakmi. Učiteľ v tomto prípade zameriava svoju pozornosť na osobnosť žiaka. Vníma žiaka ako niekoho, kto prichádza do školy s veľkým množstvom informácií a cieľom učiteľa je zariadiť, aby si ich uvedomil a prepojil ich s tými, s ktorými sa stretne v škole. Facilitátor sa pokúša pomôcť žiakovi stať sa autentickou osobnosťou a súčasne hodnotným človekom.

Štvrtá kapitola s názvom *Liberálny štýl vyučovania* prináša poznatky o poslednom z trojice vyučovacích štýlov. Pre liberálov sú z prvkov štýlu dominantné vzdelávacie ciele a znalosti učiva, zatiaľ čo metódy, potreby žiakov a interakcia medzi učiteľom a žiakmi majú vedľajšiu úlohu. Na rozdiel od facilitátorov sa liberálni učitelia viac zaujímajú o to, ako intelektuálne dedičstvo ľudstva ovplyvňuje formovanie a dosahovanie týchto cieľov. U liberálov sú ciele silne ovplyvnené charakterom učiva. Liberálny učiteľ sa usiluje o výchovu ušľachtilej a kompetentnej osobnosti. V závere štvrtej kapitoly nasleduje charakteristika emancipačného vyučovania, ktoré je variantom liberálneho štýlu.

Piata kapitola publikácie *Reflexia troch vyučovacích štýlov* je venovaná zhodnoteniu opísaných vyučovacích štýlov. Pri prezentovaní teoretických poznatkov o jednotlivých štýloch v predchádzajúcich kapitolách autori zámerne obmedzili negatívne pohľady na exekutívny, facilitačný a liberálny štýl. Chceli, aby sa každý štýl ukázal len v tom najlepšom svetle. Ako uvádzajú autori, za nedostatky exekutívneho štýlu môžeme považovať to, že títo učitelia sú vnímaní ako manažéri továrne, otrokári na lodi a žiaci ako surový materiál. Ďalším negatívom tohto štýlu je to, že ignoruje vlastnosti a potreby žiakov, špecifiká rôznych oblastí učiva, ako aj sociálne a kultúrne rozdiely. Väčší dôraz sa taktiež kladie na získavanie odborných vedomostí než na ich správne využitie. Za mínusy facilitačného štýlu autori považujú benevolentný postoj k chybám, pripúšťanie širokých hraníc rozdielov v štýle a kvalite práce. Problematické je taktiež formovanie národnej identity, keďže sa facilitačný štýl vyhýba nátlaku. Ďalej autori rozoberajú negatíva liberálneho štýlu ako napr. sústredenie na vedné odbory, zameranie na znevýhodnené deti, ideologický charakter. Toto je len zopár nedostatkov, ktorým autori venujú svoju pozornosť.

Šiesta, najstručnejšia kapitola s názvom *Rozvíjanie vášho vyučovacieho štýlu* prináša informácie o vzájomných súvislostiach medzi tromi základnými vyučovacími štýlmi, ako aj o možnosti použiť všetky štýly súčasne.

Posledná, siedma kapitola publikácie *Prípady a polemiky* je venovaná diskusi a výmene názorov na prípady z reálneho života, ktorých preštudovanie nám poskytuje možnosť spojiť teóriu s praxou. Taktiež nás vedú k hlbšiemu zamysleniu sa nad základnými vyučovacími štýlmi, ako aj nad vlastným preferovaným štýlom. Je na zamyslenie, či umiestnenie polemík týkajúcich sa

uvádzaných štýlov až na konci publikácie bolo didakticky podnetné. Ich konkretizácia pred opisom štýlu by bola pre čitateľa prijateľnejšia.

Na záver môžeme konštatovať, že publikácia poskytuje nielen ucelený súbor teoretických poznatkov o základných vyučovacích štýloch, ale taktiež i rad príkladov z reálneho života. Inšpirujúce zvlášť pre študentov pedagogiky sú tie časti knihy, v ktorých sa autori venujú historickej podmienenosti jednotlivých štýlov. Študent sa v týchto častiach zorientuje napr. v pojmoch tradičný prístup ku vzdelávaniu, vplyv behaviorálnej psychológie na vyučovanie, progresivistický prístup k vzdelaniu, humanistické vzdelanie, sociálny kriticizmus, kritická pedagogika, konštruktivizmus a pod. Monografia obohacuje nášho čitateľa o širšie chápanie pojmu vyučovací štýl. Pričasto sme zvyknutí na krátke odseky z publikácií tradičných učebníc didaktiky či pedagogickej psychológie, ktoré stereotypne opisujú autoritatívny, demokratický a liberálny štýl. Z hľadiska informačnej výbavy i štruktúry túto knihu možno využiť ako učebnicu pre študentov pedagogických, filozofických a iných fakúlt pri príprave na ich budúce povolanie. Publikáciu možno pokladať za nesmierne cennú a inšpirujúcu, lebo obohacuje čitateľov nielen o teoretické poznatky, ale takisto im pomáha pri formovaní alebo nájdení vlastného vyučovacieho štýlu. Platí to najmä pre začínajúcich a budúcich učiteľov, ktorí ešte nemajú premyslenú a pevne stanovenú stratégiu či vlastný postup pri riešení pedagogických situácií.

Imrich Ištvan